

Brüssel, 19.7.2018
COM(2018) 547 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

ELi-siseste investeeringute kaitse

I. Sissejuhatus

Investeeringute toetamine ja kaitse ELis

Euroopa Liidu ühtne turg on ainulaadne investeerimisvõimalusi pakkuv piirkond. Üheks *Euroopa investeerimiskava*¹ peamiseks eesmärgiks on luua prognoositavam, stabiilsem ja selgem õiguslik raamistik, mis soodustaks investeerimist. Asjaomast töösuunda käsitletakse ka *kapitaliturgude liidu tegevuskavas*² ja selle *vahekokkuvõttes*³, milles rõhutatakse stabiilse ärikeskkonna olulisust, mis julgustaks Euroopa Liidus investeeringuid suurendama. Komisjon on pühendunud nii prognoositava, stabiilse ja selge õigusliku raamistiku kui ka investorite õiguste tõhusa kaitse säilitamisele ja parendamisele. Käesoleva teatise eesmärk on anda suuniseid ELi piiriüleste investeeringute suhtes praegu kohaldatavate ELi eeskirjade kohta.

Liidu õigus, mida on aastakümneid jooksvalt täiendatud, tagab investoritele kõrge kaitsetaseme, kuigi see ei pruugi lahendada kõiki probleeme, millega investorid võivad oma tegevuses kokku puutuda. Liidu õigus on olnud aluseks ühtse turu väljaarendamisel piirkonnana, kus investoritel on vabadus asutada ettevõtte, investeerida äriühingutesse, importida ja eksportida kaupu ja pakkuda teenuseid piiriüleselt ning saada seejuures võrdväärse ja mittediskrimineeriva kohtlemise osaliseks. Kapitali vaba liikumine on aluseks kõikidele investeeringutele ning alusleping keelab meetmed, mis põhjendamatult takistavad või kahandavad kapitali ja maksete piiriülest liikumist.

Samal ajal võimaldavad liidu õigusaktid turge reguleerida õigustatud avalikku huvi silmas pidades, milleks on näiteks avalik julgeolek, rahvatervis, sotsiaalõigused, tarbijakaitse või keskkonna säilitamine, millel võivad olla ka investeeringuid puudutavad tagajärjed. Euroopa Liidu ja liikmesriikide ametiasutustel on kohustus ja nad vastutavad nii investeeringute kaitse kui ka turgude reguleerimise eest. Seega võivad EL ja liikmesriigid võtta õiguspäraselt meetmeid kõnealuste huvide kaitseks, kuid sellel võib samas olla negatiivne mõju investeeringutele. Siiski võivad nad meetmeid võtta üksnes teatud olukordades ja teatud tingimustel ning kooskõlas liidu õigusega.

Piiriülesed investorid Euroopa Liidus võivad tugineda vahetult kohaldatavatele ELi õigustele, mis on liikmesriigi õiguse suhtes ülimuslikud. Liikmesriikide kohtunikel on eriline roll ja vastutus investeeringute kaitsmisel. Koos Euroopa Liidu Kohtuga peavad liikmesriikide kohtunikud eelotsusemenetluse⁴ kaudu, täielikult sõltumatutena tagama ELi õiguse rakendamise täies ulatuses ja üksikisikute õiguste kohtuliku kaitse kõikides liikmesriikides. Peale selle kaitsevad ELis piiriüleste investorite huve veel mitmed avalikud mehhanismid,

¹https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan_et

² COM(2015) 0468 final.

³ COM(2017) 292 final.

⁴ ELi toimimise lepingu artikkel 267.

mille eesmärk on hoida ära rikkumisi ärahoidmine ja leida lahendused keerukatele olukordadele, mis investoritel võivad liikmesriikide asutustega tekkida.

Viimastel aastakümnetel on valitsused toetanud piiriülest investeerimist kahepoolseid investeerimislepinguid sõlmides. Sellised investeerimislepingud sisaldavad tavaliselt õigust võrdsele kohtlemisele ja enamsoodustusrežiimile, õigust ausale ja õiglasele kohtlemisele, õigust takistusteta raha ülekandmisele ja kaitsele sundvõõrandamise eest. Investorid võivad kõnealuste sätete rikkumise korral pöörduda investori ja riigi vahelisse vahekohtusse. Sarnaseid sätteid võib leida energiaharta lepingust, mis on ELi algatatud mitmepoolne investeerimisleping, mille eesmärk on investeringute soodustamine energiasektoris⁵. EL on alustanud kõnealuste lepingute olulist reformi ELi välistegevuse kontekstis.

Mõned riigid, kellega ELi liikmesriigid olid varem sõlminud kahepoolseid investeerimislepinguid, on pärast seda ELiga liitunud. Liitumise tagajärjel muutusid kahepoolsete investeerimislepingute sisulised eeskirjad, mida liikmesriigid omavahel kohaldasid („ELi-siseseid kahepoolseid investeerimislepinguid“), paralleelseks lepingusüsteemiks, mis kattus ühtse turu eeskirjadega ja takistas seetõttu ELi õiguse täielikku kohaldamist. Nii on see näiteks juhul, kui ELi-siseseid kahepoolseid investeerimislepinguid tõlgendatakse selliselt, et need on aluseks ebaseadusliku riigiabi andmisele ning rikuvad seega ühtse turu võrdseid tingimusi.

ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingutega antakse õigused kahest asjaomasest riigist ainult ühe riigi investoritele, mis on vastuolus põhimõttega, et ELi õiguse kohaselt ühtsel turul ELi investorite vahel ei diskrimineerita. Lisaks vähendab ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingutega loodud alternatiivne vaidluste lahendamise süsteem riigisisese kohtuvaidluse võimalusi liikmesriigi meetmete ja liidu õiguse küsimustes. Nad usaldavad vaidluste lahendamise erasektori vahekohtunikele, kes ei saa liidu õigust korralikult rakendada, kuna neil puudub hädavajalik õiguslane dialoog Euroopa Kohtuga.

Nendel põhjustel on Euroopa Komisjon jäänud järjekindlalt arvamuse juurde, et ELi-siseseid kahepoolseid investeerimislepinguid ei ole kooskõlas liidu õigusega. Komisjon saatis 23. septembri 2016. aasta põhjendatud arvamustega Austriale, Madalmaadele, Rumeeniale, Slovakkiale ja Rootsile ametliku taotluse nende ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute lõpetamiseks.

Achmea kohtuasjas hiljuti tehtud eelotsuses⁶ kinnitas Euroopa Kohus, et ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute sätted investori ja riigi vahelise vahekohtu kohta on ebaseaduslikud.

Pärast Achmea asjas tehtud otsust on komisjon intensiivistanud dialoogi kõikide

⁵ Energiaharta lepingu allkirjastasid EL, liikmesriigid ja mitmed kolmandad riigid.

⁶ C-284/16 Achmea, ECLI:EU:C:2018:158, punktid 56 ja 58.

liikmesriikidega ning kutsunud neid üles astuma samme ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute lõpetamiseks, kuna need on liidu õigusega selgelt vastuolus. Komisjon hoiab sellealasel tegevusel silma peal ja võib vajaduse korral otsustada jätkata rikkumismenetlusi.

Achmea asjas tehtud kohtuotsuse tagajärjel võib ELi-sisese investori ja riigi vahelise vahekohtumenetluse ebaseaduslikkuse tulemusena tekkida arusaam, et liidu õigus ei anna ELi-sisestele investoritele piisavalt sisulisi ja menetluslikke tagatise. ELi õigussüsteem kaitseb piiriülest investorit ühtsel turul, samal ajal tagades, et muid õigustatud huve võetakse samuti nõuetekohaselt arvesse. Kui investorid teostavad üht põhivabadustest, saavad nad kaitset, mida tagavad i) aluslepingu sätted, millega kõnealused vabadused on kehtestatud; ii) Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „põhiõiguste harta“); iii) liidu õiguse üldpõhimõtted; ja iv) ulatuslikud valdkondlikud õigusaktid, mis hõlmavad valdkondi nagu finantsteenused, transport, energeetika, telekommunikatsioon, riigihanked, kutsekvalifikatsioonid, intellektuaalomand või äriühinguõigus.⁷

Ilma et loetelu oleks ammendav, tuletatakse käesolevas teatises meelde liidu õiguse kõige asjakohasemaid sisulisi ja menetluslikke standardeid, millest lähtuvalt ELis piiriüleseid investeeringuid käsitletakse. Selles näidatakse, et liidu õigus kaitseb kõiki ELi piiriüleste investeeringute vorme kogu nende olemusringi jooksul. Selles tuletatakse liikmesriikidele meelde kohustust tagada, et õigustatud avaliku huvi kaitseks võetavad riigisisised meetmed ei piira põhjendamatult investeerimist. Selles juhitakse investorite tähelepanu liidu õigustele, millele nad võivad asutuste ja kohtute ees tugineda.

Kohtuotsus Achmea kohta ja selle tagajärjed

Euroopa Kohus otsustas Achmea kohtuasjas otsustas, et ELi-sisestes kahepoolsetes investeerimislepingutes sisalduvad investori ja riigi vahelise vahekohtumenetluse sätted õõnestavad ELi aluslepingutes sätestatud õiguskaitsevahendite süsteemi ja seavad seega ohtu liidu õiguse sõltumatuse, tulemuslikkuse, ülimuslikkuse ja otsese mõju ning liikmesriikidevahelise vastastikuse usalduse põhimõtte. Sellistele sätetele tuginemine õõnestab ELi toimimise lepingu artiklis 267 sätestatud eelotsustusmenetlust ja see ei ole kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega. See tähendab, et kõik ELi-sisestes kahepoolsetes investeerimislepingutes sisalduvad investori ja riigi vahelise vahekohtumenetluse sätted on kohaldamatud ja kõnealuste sätete alusel moodustatud vahekohtul puudub pädevus, sest puudub kehtiv vahekohtumenetluse kokkulepe. Selle tulemusena on riigisisised kohtud kohustatud tühistama kõnealusel alusel tehtud vahekohtu otsused ning keelduma neid jõustamast. Liikmesriigid, kes on ükskõik millises rollis osalised pooleli olevates kohtuasjades, peavad Achmea kohtuotsusest samuti vajalikud järeldused tegema. Vastavalt

⁷ Käesolevas teatises tuuakse küll mõningaid näiteid valdkondlike õigusaktide põhjal, ent kõnealuste õigusaktide detailne analüüs jääb selle käsitusalt välja.

õiguskindluse põhimõttele on nad kohustatud ametlikult lõpetama oma ELi-sisesed kahepoolsed investeerimislepingud.

Achmea kohtuotsus puudutab samuti energiaharta lepingu artikli 26 alusel kehtestatud investori ja riigi vahelist vahekohtumenetluse mehhanismi ELi-siseste suhete osas. Kõnealuse sättega, kui seda õigesti tõlgendada, ei ole ette nähtud investori ja riigi vahelise vahekohtumenetluse klauslit, mida saaks kohaldada ühe ELi liikmesriigi investori ja teise ELi liikmesriigi vahel. Võttes arvesse liidu õiguse ülimuslikkust, ei ole kõnealune säte, kui seda tõlgendatakse ELi-siseselt kohaldatavana, kooskõlas liidu esmase õigusega ega ole seepärast kohaldatav. Kohtu põhjendused Achmea asjas kehtivad samamoodi ka sellise klausli ELi-sisese kohaldamise suhtes, mis sarnaselt ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute klauslitele avab võimaluse esitada asjaomased vaidlused lahendamiseks asutusele, mis ei ole liidu õigussüsteemi osa. Asjaolu, et EL on ka energiaharta lepingu üks osaline, ei mõjuta järgmist järeldust: ELi osalemine selles lepingus on toonud kaasa üksnes ELi ja kolmandate riikide vahelised õigused ja kohustused ega ole mõjutanud suhteid liidu liikmesriikide vahel.

Käesoleva teatise kohaldamisala

Käesolevas teatises keskendutakse ELi-sisestele investeeringutele ega puuduta seega investeeringuid, mida ELi investorid teevad kolmandates riikides ega investeeringuid, mida kolmandate riikide investorid teevad ELis⁸. Aluslepingu vaba liikumist käsitlevaid eeskirju kohaldatakse olukordade suhtes, kus esineb piiriülene element või kui piiriülene liikumine on vähemalt võimalik⁹. Mõned liidu direktiivid ja määrused, millega täpsustatakse ja arendatakse põhivabadusi, võivad kehtida ka puhtalt ühe riigi siseses olukorras, tuues sel moel kasu kõikidele investoritele, sealhulgas riigisisestele investoritele. Käesolevas teatises keskendutakse investorite kaitsele riigisiseste meetmete eest ja mitte ELi institutsioonide ja asutuste võetud meetmete eest.

Põhivabadused ja suurem osa asjakohastest liidu teisese õiguse aktidest on sisuliselt kohaldatavad ka Islandi, Liechtensteini ja Norra suhtes Euroopa Majanduspiirkonna lepingu

⁸ Alusleping kaitseb ka kapitali liikumist kolmandatesse riikidesse ja kolmandatest riikidest. Kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 64 lõikega 3 võib nõukogu siiski ühehäälselt võtta vastu meetmed, mis on kolmandatesse riikidesse ja kolmandatest riikidest kapitali liikumise vabastamise seisukohalt samm tagasi. Lisaks sellele tegi komisjon ühtse kaubanduspoliitika kontekstis 14. septembril 2017 ettepaneku luua liikmesriikidele üleeuroopaline raamistik kolmandatest riikidest pärit välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute tegemiseks julgeoleku või avaliku korra kaalutlustel: Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa Liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik, COM/2017/0487 final: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM:2017:487:FIN>

⁹ C-67/08 Block ECLI:EU:C:2009:92, punkt 21; C-98/15 Berlington Ungari, ECLI:EU:C:2015:386, punkt 28; liidetud kohtuasjad C-197/11 ja C-203/11 Libert ECLI:EU:C:2013:288, punkt 34; liidetud kohtuasjad C-570/07 ja C-571/07 Blanco Pérez ja Chao Gómez ECLI:EU:C:2010:300, punkt 40; liidetud kohtuasjad C-51/96 ja C-191/97 Deliège, ECLI:EU:C:2000:199, punkt 58.

(EMP lepingu) kaudu, mis on osa liidu õigusest¹⁰. Selle tulemusena hõlmab ühtne turg suures osas ka kolme nimetatud riiki¹¹.

II. Liidu õigus kaitseb kõiki ELi piiriüleseid investeeringuid kogu nende olelusringi jooksul

Investeeringud võivad ühtsel turul esineda mitmel kujul, mis peegeldab majanduse reaalsel mitmekesisust. Liidu õigus katab ja kaitseb kõiki investeeringuvorme. Iga majandustegevus kuulub vähemalt ühe põhivabaduse kohaldamisalasse¹² ja põhivabadused kehtivad isegi juhul, kui tegevuse eesmärk ei ole teenida kasumit¹³.

Erinevalt investeeringute valdkonna rahvusvahelisest õigusest püütakse liidu õiguses ühtse turu kontekstis mitte kasutada termineid „investeering“ ja „investor“ ning ettevõtjatest rääkides kasutatakse termineid „kodakondsus“ ja „riikkondsus“ (eraisikute või äriühingute puhul)¹⁴ või „resident“ või „mitte-resident“.

Eeskätt katab ja kaitseb liidu õigus kapitali liikumise ja asutamisega seotud investeeringuid. Need terminid osutavad järgmisele:

- toimingud, millega investeeritakse äriühingutesse, omandatakse või asutatakse äriühinguid;
- õigus omandada, kasutada või käsutada kinnisvara;
- börsil kaubeldavate või noteeritavate aktsiate ja võlakirjade tagasiostmine;
- dividendide või intressi saamine;
- kommertsalusel laenu andmine (sealhulgas tarbijalaenu);
- investeerimisfondi osakute omandamine; hüpoteegid, annakud, laenud jms¹⁵ ja
- patentide, kaubamärkide või muude intellektuaalomandi õiguste omandamine¹⁶.

Liidu õigus kaitseb turulepääsu, tegutsemist turul ja turult lahkumist.

¹⁰ Euroopa Liidu Kohus selgitas, et pidades silmas EMP lepingu eesmärki, mille kohaselt tuleb selle sätteid, mis on sisuliselt identsed asjaomaste liidu õigusaktidega, tõlgendada ja rakendada ühetaolisel viisil, kohaldatakse investeeringute kaitse põhiõigusi *mutatis mutandis* ELi ja eespool nimetatud Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni riikide vaheliste investeeringute suhtes. Vt C-476/10 Pepic, ECLI:EU:C:2011:422, punktid 33–35 C-72/09 Établissements Rimbaud, ECLI:EU:C:2010:645, punktid 20–22.

¹¹ C-452/01 Ospelt, ECLI:EU:C:2003:493, punkt 29,

¹² C-452/04 Fidium-Finanz, ECLI:EU:C:2006:631, punkt 32.

¹³ C-281/06 Jundt, ECLI:EU:C:2007:816, punkt 33.

¹⁴ Iga juriidiline isik, mis on asutatud ühes liikmesriigis kehtiva äriühinguõiguse alusel, on juriidiline isik Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 54 tähenduses ja seega kehtivad tema suhtes aluslepingus sätestatud põhivabadused (vt näiteks C-6/16 Egiom, ECLI:EU:C:2017:641, punktid 48–49).

¹⁵ Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib kapitali liikumise määratlemiseks kasutada direktiivi 88/361/EMÜ koos sellele lisatud nomenklatuuriga, vt C-483/99 Komisjon vs. Prantsusmaa, ECLI:EU:C:2002:327 punkt 36; liidetud kohtuasjad C-578/10 kuni C-580/10 Van Putten, ECLI:EU:C:2012:246, punktid 28 kuni 36.

¹⁶ C-255/97 Pfeiffer, ECLI:EU:C:1999:240.

i) Turulepääs

Uue majandustegevuse algatamist kaitsevad peamiselt ELi turuvabadused. Need on: investori õigus kanda kapitali üle teistesse liikmesriikidesse (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 63), mis hõlmab nii finantskapitali kui ka materiaalsel kapitali (nt masinad, tehased või muud tootmistegurid); ja teises liikmesriigis asutamise õigus, õigus rajada esindusi, filiaale ja tütarettevõtjaid (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 49)¹⁷. Teisese õiguse aktidega on sätestatud piirangud autoriseerimisskeemidele, mida liikmesriigid võivad kehtestada,¹⁸ ja keelatud teatud liiki nõuded¹⁹.

„Asutamine“ – tähendab eelkõige majandustegevuse alustamist ja teostamist, eesmärgiga osaleda püsivalt ja jätkuvalt mõne teise liikmesriigi kui päritoluriigi majanduselus.²⁰

Investorite jaoks, kes soovivad liidus piiriüleselt investeerida, on juurdepääs riigihangetele oluline element Euroopa investeerimise ökosüsteemis, kus on tagatud võrdsed võimalused turulepääsuks. Teatavat liiki hangete suhtes kehtivad ühtlustatud riigihangete eeskirjad²¹. Lisaks on liidu õigusaktides sätestatud, et kontsessioonilepingud ja riigihanked, mis pakuvad piiriülest huvi, tuleb sõlmida avatud ja mittediskrimineeriva menetluse tulemusena, mille aluseks on objektiivsed, mittediskrimineerivad ja proportsionaalsed kriteeriumid²².

¹⁷ Äriühingusse investeerimine võib toimuda kontrolli vormis (otseinvesteering) või kasumi teenimise eesmärgil ilma, et oleks mingit kavatsust otsuste tegemist juhtida või mõjutada (portfellinvesteeringud).

¹⁸ Vt näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiivi 2006/123/EÜ (teenuste kohta siseturul) artiklid 5–13 (ELT L 376, 27.12.2006, lk 36) („teenuste direktiiv“).

¹⁹ Näiteks on teenuste direktiivi artikli 14 alusel keelatud majandusliku põhjendatuse testid.

²⁰ C-221/89 Factortame, ECLI:EU:C:1991:320 punkt 20.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihanked ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (ELT L 94, 28.3.2014, lk 243); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta (ELT L 094, 28.3.2014, lk 1). Nõukogu 21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise läbivaatamise korra kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 395, 30.12.1989, lk 0033), nagu hiljem muudetud.

²² C-458/03 Parking Brixen, ECLI:EU:C:2005:605, punkt 72; C-380/05, Centro Europa 7, ECLI:EU:C:2008:59, punkt 120; liidetud kohtuasjad C-458/14 ja C-67/15 Promoimpresa, ECLI:EU:C:2016:558, punktid 64–65.

Näide 1 – Tõhusa konkurentsi teostamise vahendid teistest liikmesriikidest pärit uutele turuletulijatele

C-442/02 – Caixa Bank

Prantsusmaa keelas pankadel maksta tasu arvelduskontode eest. Euroopa Kohus leidis, et selline keeld kujutab muudest riikidest kui Prantsusmaalt pärit äriühingutele tõsist takistust tõhusaks juurdepääsuks Prantsusmaa turule. See keeld tegi välismaa äriühingute tütarettevõtjatest krediidasutustele raskemaks kapitali kaasamise avalikkuselt, kuna võttis neilt võimaluse konkureerida tõhusamalt koduturul traditsiooniliselt tegutsevate krediidasutustega.

Kui arvelduskontode eest tasu maksmise keelamine teenis õiguspärast avalikku huvi, millega soodustati keskmise pikkusega ja pikaajalist säästmist, läks see kaugemale kui kõnealuse eesmärgi saavutamiseks vajalik. Seepärast leidis Euroopa Kohus, et asutamisvabadust on rikutud.

ii) Turul tegutsemine

Kui liidu investorid alustavad äritegevust teises liikmesriigis või teevad muud liiki investeeringu, siis jääb Euroopa Liidu Kohtu tõlgenduse kohaselt liidu õigus endiselt kohalduvaks. Üldiselt kaitseb see investoreid riigisiseste meetmete eest, mis jätaks nad ilma oma omandi kasutamise võimalusest või piiraks nende äritegevust, isegi juhul, kui selliseid meetmeid kohaldatakse samamoodi oma riigi ettevõtjate suhtes²³.

Investoritel on vabadus asutada äriühing omal valikul ükskõik millises liikmesriigis ja asutada teine ettevõtte muus liikmesriigis, sõltumata sellest, kus toimub tema peamine või kogu äritegevus²⁴. Liikmesriigid on kohustatud tunnustama äriühinguid, mis on asutatud muu liikmesriigi kehtiva õiguse alusel, eriti mis puudutab äriühingu õigus- ja teovõimet õigusvaidluse algatamiseks²⁵.

Juhul kui üks Euroopa äriühing soovib tegevuskohta vahetada ja kujundada end ümber äriühinguks, mis tegutseb muu liikmesriigi õiguse alusel, kohaldatakse tema suhtes asutamisvabadust. Sellisel juhul ei tohi päritoluliikmesriik kehtestada mingeid piiranguid tegevuskoha vahetusele ega ümberkujundamisele, välja arvatud proportsionaalsel viisil, juhul kui tegemist on ülekaaluka avaliku huviga.²⁶ Näiteks kohustus likvideerida äriühing päritoluriigis on äriühingu tegevuskoha teise liikmesriiki üleviimise eeltingimusena

²³ Liidetud kohtuasjad C-52/16 ja C-113/16 SEGRO, ECLI:EU:C:2018:157, punkt 65; C-179/14 Komisjon vs. Ungari, ECLI:EU:C:2016:108.

²⁴ C-212/97 Centros, ECLI:EU:C:1999:126; C-167/01 Inspire Art, ECLI:EU:C:2003:512, punkt 105.

²⁵ C-208/00 Überseering, ECLI:EU:C:2002:632, punkt 9.

²⁶ C-210/06 Cartesio, ECLI:EU:C:2008:723, punkt 113.

ebaproportsionaalne ja seepärast vastuolus liidu õigusega.²⁷ Liikmesriigid võivad ennetada pettusi või nende eest karistada kooskõlas liidu õigusega. Asjaolu, et äriühingu registrijärgne asukoht või tegelik peakontor viiakse üle teise liikmesriiki soodsamate õigusnormide tõttu, ei loeta kuritarvituseks.²⁸

Komisjon pakkus hiljuti välja raamistiku, mis võimaldaks äriühingutel ühtsel turul hõlpsasti tegutseda, sealhulgas juhul, kui nad kasvavad ja struktureerivad end ümber piiriüleselt, et kohaneda muutuvate turutingimustega²⁹. Algatus hõlmab ühiseid liidu protseduure piiriüleseks ümberkujundamiseks ja jagunemiseks ning sellega uuendatakse olemasolevaid eeskirju piiriülese ühinemise kohta. Sellega luuakse kooskõlas väljakujunenud kohtupraktikaga tugevad kaitsemeetmed, et kaitsta töötajate, aktsionäride ja kreditoride seaduslikke õigusi ja huve ning hoida ära nende protseduuride kasutamist kunstlike skeemide jaoks, mille eesmärk on esmajoones põhjendamatute maksueeliste saamine.

Liidu äriühingul, kes soovib osutada teenuseid ajutiselt, mitte asutada ettevõtet muus liikmesriigis, on õigus seada vastuvõttvas liikmesriigis sisse vajalik taristu³⁰. Liikmesriigid ei tohi seada oma territooriumil teenuste osutamise eelduseks kõigi asutamiseks nõutavate tingimuste täitmist, sest seeläbi kaotaks teenuste osutamise vabadus oma mõju³¹. See kehtib näiteks kutsekvalifikatsioonide³², töötajate sotsiaaltoetuste³³, tegevuslitsentside³⁴, teenuseosutajate ulatusliku aruandmiskohustuse³⁵ või toetava dokumentatsiooni tõlkimise kõikehõlmava kohustuse kohta³⁶.

Tootmisega tegelevad investorid on samuti kaitstud, sest põhimõtteliselt saab seaduslikult ühes liikmesriigis turul oleva kaubaga ühtsel turul vabalt kaubelda tänu kaupade vabale liikumisele³⁷. Teatavate liidu eeskirjadega on asjaomaseid teemasid ühtlustatud ja sätestatud mehhanismid, mis paneksid liikmesriikide vahelise vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaupade vaba liikumise puhul praktikas tööle³⁸.

²⁷ C-106/16 Polbud, ECLI:EU:C:2017:804, punkt 65.

²⁸ C-106/16 Polbud ECLI:EU:C:2017:804, punkt 62.

²⁹ Vaata komisjoni ettepanekuid Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132 seoses piiriülese ümberkujundamise, ühinemise ja jagunemisega: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2018%3A241%3AFIN>

³⁰ C-55/94 Gebhard, ECLI:EU:C:1995:411, punkt 27.

³¹ C-76/90 Säger, ECLI:EU:C:1991:331, punkt 13.

³² C-342/14 X-Steuerberatungsgesellschaft, ECLI:EU:C:2015:827; C-76/90 Säger, ECLI:EU:C:1991:331, punkt 21.

³³ C-272/94 Guiot, ECLI:EU:C:1996:147, punktid 14 ja 15.

³⁴ C-496/01 Komisjon vs. Prantsusmaa, ECLI:EU:C:2004:137, punkt 65.

³⁵ C-577/10 Komisjon vs. Belgia („Limosa“), ECLI:EU:C:2012:814, punkt 47; C-490/04 Komisjon vs. Saksamaa, ECLI:EU:C:2007:430, punkt 89.

³⁶ C-490/04 Komisjon vs. Saksamaa, ECLI:EU:C:2007:430, punktid 68 ja 69.

³⁷ Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 28 ja 29.

³⁸ Vt eelkõige komisjoni teatis „Kaupade pakett: usalduse tugevdamine ühtse turu vastu“, 19. detsember 2017 (COM/2017/0787 final).

Piiriülese investeerimise korral võivad investorid ka tööjõudu palgata vastuvõtvast riigist³⁹. Samamoodi on liidu töötajatel õigus vabalt liikuda (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 45). Vastuvõttev liikmesriik ei tohi kehtestada ajutiselt teises liikmesriigis teenuse osutajatele õigustamatuid või ebaproportsionaalseid piiranguid seoses tööjõu liikumisega, sealhulgas kolmandatest riikidest pärit tööjõuga, näiteks kohustust hankida tööloba⁴⁰. Selleks, et ühitada vaba liikumine ühtsel turul ja töötajate kaitse, kohaldatakse lähetatud töötajate suhtes töötajate direktiivis 96/71/EÜ⁴¹ loetletud küsimustes vastuvõtva riigi tööõigust.

Ühtset turgu käsitlev liidu õigus laieneb ka maksueeskirjadele, mis on investorite jaoks olulise tähtsusega. Näiteks käibemaksu, aktsiisimakse ja energia maksustamist reguleeritakse liidu direktiividega. Vaatamata asjaolule, et praegu kehtiva liidu õiguse alusel kuuluvad otsesed maksud liikmesriikide pädevusse, tuleb neil kõnealust pädevust teostada siiski kooskõlas liidu õigusega, sealhulgas põhivabadustega⁴². Peale selle on liidu teisese õiguse aktidega kehtestatud teatavad piirangud liikmesriikide pädevusele. Näiteks vabastab ema- ja tütaretttevõtjate direktiiv⁴³ maksustamise neutraalsuse tagamiseks tütaretttevõtja poolt emaettevõtjale jaotatava kasumi kinnipeetavast maksust. Seega ei tohi liikmesriigid ühepoolselt kehtestada piiravaid meetmeid ega seada kõnealuse direktiivi artikli 5 lõike 1 kohasele maksude kinnipidamisest vabastamise õigusele mingeid tingimusi⁴⁴.

³⁹ C-201/15 AGET Iraklis, ECLI:EU:C:2016:972, punkt 52.

⁴⁰ C-113/89 Rush Portuguesa, ECLI:EU:C:1990:142, punkt 12.

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 1996. aasta direktiiv 96/71/EÜ töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega (EÜT L 18, 21.1.1997, lk 1). Vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiiv 2014/67/EL, mis käsitleb direktiivi 96/71/EÜ (töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega) jõustamist ning millega muudetakse määrust (EL) nr 1024/2012, mis käsitleb siseturu infosüsteemi kaudu tehtavat halduskoostööd („IMI määrus“) (ELT L 159, 28.5.2014, lk 11).

⁴² C-319/02 Manninen, ECLI:EU:C:2004:484, punkt 19.

⁴³ Nõukogu 30. novembri 2011. aasta direktiiv 2011/96/EL eri liikmesriikide ema- ja tütaretttevõtjate suhtes kohaldatava ühise maksustamissüsteemi kohta (ELT L 345, 29.12.2011, lk 8), artikkel 5.

⁴⁴ Liidetud kohtuasjad C-504/16 ja 613/16 Deister Holding, ECLI:EU:C:2017:1009, punktid 51–52.

Näide 2 – Pensionifondidel, mille tegevuskoht on muus liikmesriigis, on õigus samasugustele maksustamislahendustele nagu asjaomase riigi oma pensionifondidelgi

Kohtuasi C-493/09 – Euroopa Komisjon vs. Portugali Vabariik

Portugali õiguse kohaselt olid Portugali pensionifondide saadud dividendid maksust vabastatud tingimusel, et osakuid oli hoitud vähemalt üks aasta; seevastu dividendidele, mida maksti muudes liikmesriikides asutatud pensionifondidele Portugali territooriumil teenitud tulult, määrati kinnipeetav maks (põhimõtteliselt 20 % ulatuses). Euroopa Kohus kinnitas, et Portugali õigus oli vastuolus kapitali vaba liikumise põhimõttega, mis on sätestatud aluslepingus. Kohus leidis, et Portugal ei suutnud õigustada muudes liikmesriikides asutatud pensionifondide dividendide diskrimineerivat kohtlemist. Peale selle ei olnud asjaolu, et mitteresidentidest pensionifondid ei saanud mingil juhul kasutada Portugali residentidest pensionifondidele antud maksuvabastust, proportsionaalne võrreldes raskustega, mida Portugal väitis endal olevat seoses teabe kogumise ja maksuvõlgade sissenõudmisega.

iii) Väljumine turult

Liidu õiguse kohaselt on investoritel õigus ise otsustada, milline on nende majandustegevuse iseloom ja ulatus. Seega on ka Euroopa Kohus tunnistanud ettevõtjate õigust otsustada, milline on nende investeeringu suurus, ja vabadust seejärel oma tegevust vähendada või see suisa lõpetada⁴⁵. Kõnealust vabadust võib piirata vaid nõuetekohaselt põhjendatult ja proportsionaalsel viisil.

III. Liidu õigus kaitseb investoreid põhjendamatute piirangute eest.

Investeeringute piiramine võib esineda mitmel kujul. Sealhulgas:

- keeld omandada osalust teise liikmesriigi äriühingu kapitalis⁴⁶;
- keeld müüa elektri- ja gaasijaotussüsteemi haldavate ettevõtete aktsiaid erainvestoritele (st erastamise keeld);
- keeld pensionifondidele rohkem kui 5 % oma varade investeerimiseks välismaale⁴⁷;
- eeskirjad, mis näevad ette välismaal väljastatud või väljamakstavate väärtpaberite kohustusliku hoiustamise heakskiidetud pangas või heakskiidetud panga valitud

⁴⁵ C-201/15 AGET Iraklis, ECLI:EU:C:2016:972, punkt 53.

⁴⁶ C-148/91 Veronica, ECLI:EU:C:1993:45 punkt 8 ja järgmised.

⁴⁷ C-271/09 Komisjon vs. Poola, ECLI:EU:C:2011:855 punkt 51 (piirangud pensionifondidele).

välismaises pangas⁴⁸;

- liikmesriikide säilitatavad eriõigused teatavates ettevõtetes peale nende erastamist („kuldseid aktsiad“)⁴⁹ ning
- eelneva loa süsteemid kinnisvarasse (nt põllumajandusmaa) investeerimiseks⁵⁰.

Liidu investorite õiguste piiramisel peavad riigiasutused siiski järgima liidu õiguses sätestatud piiranguid.

1. Diskrimineerimine ja investorite õiguste riigisisene piiramine on põhimõtteliselt keelatud

Aluslepingu kohaselt on diskrimineerimine kodakondsuse alusel, samuti muud diskrimineerimise vormid, põhimõtteliselt keelatud ja on õiguspärane vaid erandlike asjaolude korral. See keeld hõlmab kaudset diskrimineerimist ja seega meetmeid, mille puhul kasutatavad kriteeriumid on näiliselt neutraalsed, ent mille tagajärjeks on diskrimineerimisega praktiliselt samaväärne tulemus⁵¹.

Liidu seadusandja on täielikult keelanud igasuguse otsese ja kaudse diskrimineerimise kodakondsuse põhjal teatavates valdkondades, mis on kas täielikult või osaliselt harmoneeritud, näiteks teenuste direktiivi või telekommunikatsioonisektori direktiividega⁵².

Minnes diskrimineerimise teemast kaugemale on asutamislepingus sätestatud veel see, et piiranguks loetakse ka mis tahes vahet tegemata kohaldatav⁵³ meede, mille tulemusena kasvõi kaudselt või potentsiaalselt keelatakse, hoitakse ära või tehakse vähem atraktiivseks mõne põhivabaduse teostamine.

Sellised piirangud on keelatud, välja arvatud juhul, kui see on nõuetekohaselt põhjendatud ja kooskõlas liidu õiguse üldpõhimõtete ja põhivabadustega,⁵⁴ isegi juhul, kui selle ulatus või tähtsus on väike,⁵⁵ ja samuti juhul, kui seda kohaldab investori päritoluliikmesriik⁵⁶. See keeld

⁴⁸ C-157/85 Brugnoli, ECLI:EU:C:1986:258 punkt 21.

⁴⁹ Sellised toimingud algasid pärast seda, kui avaldati Komisjoni teatis ELi-siseste investeeringute teatavate õiguslike aspektide kohta, 19. juuli 1997: [http://eurlex.europa.eu/legalcontent/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997Y0719\(03\)&from=en](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997Y0719(03)&from=en).

⁵⁰ Vt komisjoni tõlgendav teatis põllumajandusmaa omandamise ja Euroopa Liidu õiguse kohta: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=OJ:C:2017:350:TOC>

⁵¹ C-83/14 CHEZ Bulgaaria, ECLI:EU:C:2015:480, punkt 94. Diskrimineerimine ei tähenda, et üksnes kodanikud on eelisolukorras või et üksnes välismaalased on pandud mittesoodsasse olukorda (C-388/01 Komisjon vs. Itaalia, ECLI:EU:C:2003:30, punkt 14).

⁵² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/20/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenustega seotud lubade andmise kohta (loadirektiiv) (EÜT 2002 L 108, 24.4.2002, lk 21), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/140/EÜ (EÜT L 337, 18.12.2009, lk 37); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/21/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku kohta (raamdirektiiv) (EÜT L 108, 24.4.2002, lk 33), mida on muudetud direktiiviga 2009/140/EÜ; komisjoni 16. septembri 2002. aasta direktiiv 2002/77/EÜ konkurentsi kohta elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste turgudel (EÜT L 249, 17.9.2002, lk 21).

⁵³ St see kehtib võrdselt nii kodanikele kui ka välismaalastele.

⁵⁴ C-492/14 Essent Belgia, ECLI:EU:C:2016:732, punktid 96–97.

⁵⁵ C-315/13 De Clercq, ECLI:EU:C:2014:2408, punkt 61.

puudutab eeskätt riigisiseseid õigusakte, muid üldiselt kohaldatavaid meetmeid ja üksikuid haldusotsuseid.

Näide 3 – Investoritele kehtestatud teatamiskohustus võib samuti osutada ebaseaduslikuks piiranguks

C-577/10 – Komisjon vs. Belgia („Limosa“)

Belgia õiguse kohaselt peavad välismaised teenuseosutajad saatma pädevale riigiasutusele eelnevalt deklaratsiooni, milles kirjeldavad detailselt oma tegevust Belgias. Komisjon vaidlustas selle õigusakti kohaldamise füüsilisest isikust ettevõtjatest teenuseosutajate puhul.

Euroopa Kohus leidis, et hagi oli hästi põhjendatud. Kohus leidis, et kõnealune meede kujutab endast piirangut teenuste vabale osutamisele. Euroopa Kohus nõustus, et töötajate kaitse, millele Belgia tugines, on õigustatud avalik huvi. Euroopa Kohus otsustas siiski, et Belgia ei suutnud esitada piisavalt veenvaid tõendeid selle kohta, kuidas on selline väga detailne teave kirjeldatud avaliku huvi eesmärkide saavutamiseks vajalik ja mil moel ei lähe kõnealuse teabe eelneva esitamise kohustus kaugemale sellest, mis on vajalik kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks, kuigi ta oleks pidanud seda tegema. Euroopa Kohus tuletas seoses sellega meelde, et igasugused oletused, nagu tegeleksid välismaised ettevõtjad kuritarvitamisega, ei ole kooskõlas aluslepinguga.

2. Riigisiseseid piiranguid tuleb põhjendada

Turuvabadused ja põhiõigused ei ole absoluutsed, vaid riigiasutused peavad viima need tasakaalu muude avaliku poliitika eesmärkidega.

a. Teatavaid piiranguid ei saa kunagi õigustada

Teatavat tüüpi piirangud on iseenesest aluslepinguga kokkusobimatud, näiteks tingimused omavahelise vastastikkuse põhimõtte kohta teise liikmesriigiga⁵⁷ või pettuse eeldus välismaalaste puhul⁵⁸.

Peale selle on liidu seadusandja täielikult ära keelanud teatavat liiki rasked piirangud (näiteks teenuste direktiivi artiklis 14 sätestatud „musta nimekirjaga“ on keelatud ära eelneva asutamise kohustus)⁵⁹.

Küsimuste puhul, mis ei ole täielikult ühtlustatud, vähendavad liidu eeskirjad Euroopa Liidu

⁵⁶ C-384/93 Alpine Investments, ECLI:EU:C:1995:126, punktid 29–31.

⁵⁷ C-5/94 Hedley Lomas, ECLI:EU:C:1996:205, punktid 19–20; C-266/03 Komisjon vs. Saksamaa, ECLI:EU:C:2005:341, punkt 35.

⁵⁸ C-577/10 Komisjon vs. Belgia („Limosa“), ECLI:EU:C:2012:814, punkt 53; C-106/16 Polbud, ECLI:EU:C:2017:804, punkt 63.

⁵⁹ C-593/13 Rina Services, ECLI:EU:C:2015:399; C-179/14 Komisjon vs. Ungari, ECLI:EU:C:2016:108, punkt 47.

või riigisiseste asutuste kaalutlusõigust, näiteks sätestades kriteeriumid finantsasutustes kvalifitseeritud osaluse usaldatavusnõuete täitmise hindamiseks⁶⁰.

b. Teatavaid piiranguid saab põhjendada õigustatud avalike eesmärkidega

Liidu õigus lubab põhivabaduste piiramist, kui seda õigustavad aluslepingus selgelt loetletud eesmärgid. Näiteks lubab aluslepingu artikkel 52 piirata asutamisvabadust ja teenuste osutamise vabadust avaliku korra, avaliku julgeoleku ja rahvatervise huvides.

Euroopa Kohtu praktika kohaselt võib piiranguid, mis ei diskrimineeri kodakondsuse alusel, samuti õigustada avalikust huvist tulenevatel ülekaalukatel põhjustel. Need hõlmavad järgmist:

- keskkonnakaitse,⁶¹
- maksusüsteemi sidusus,⁶²
- võitlus maksupettustega,⁶³
- põllumajandusliku kogukonna säilitamine ja võitlus laialdase maadega spekuleerimisega,⁶⁴
- maakasutuse planeerimine (nt piirangud teisele elukohale),⁶⁵
- tarbijakaitse,⁶⁶
- töötajate kaitsmine⁶⁷ ja
- võlausaldajate ja vähemusaktsionäride kaitsmine⁶⁸.

Avalikust huvist tulenevate ülekaalukate põhjuste loetelu on muutunud seepärast, et kohus võtab oma praktikas arvesse ühiskonna pidevalt muutuvaid huvisid. Liidu õigus ei luba riigisiseste meetmetega piirata põhivabadusi administratiivsetel või puhtmajanduslikel põhjustel⁶⁹. Aluslepingus ja kohtupraktikas aktsepteeritud õigustatud avalikku huvi tuleb

⁶⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/36/EL, mis käsitleb krediitiasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediitiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (CRD IV) (ELT L 176, 27.6.2013, lk 338); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiiv 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (MiFID 2) (ELT L 173, 12.6.2014, lk 349). Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II) (ELT L 335, 17.12.2009, lk 1).

⁶¹ C-400/08 Komisjon vs. Hispaania („ostukeskused Kataloonias“), ECLI:EU:C:2011:172 punkt 74. Vt ka ELi lepingu artikli 3 lõige 3 ja ELi toimimise lepingu artiklid 11 ja 191.

⁶² C-204/90 Bachmann, ECLI:EU:C:1992:35 punkt 28.

⁶³ C-72/09 Etablissements Rimbaud, ECLI:EU:C:2010:645 punkt 33 ja järgmised.

⁶⁴ C-370/05 Festersen, ECLI:EU:C:2007:59 punkt 27.

⁶⁵ C-213/04 Ewald Burtscher vs. Josef Stauderer, ECLI:EU:C:2005:731 punkt 46.

⁶⁶ C-342/14 X-Steuerberatungsgesellschaft, ECLI:EU:C:2015:827 punkt 53.

⁶⁷ C-341/05 Säger, ECLI:EU:C:2007:809, punkt 103.

⁶⁸ C-106/16 Polbud, ECLI:EU:C:2017:804 punkt 53.

⁶⁹ C-367/98 Komisjon vs. Portugal, ECLI:EU:C:2002:326 punkt 52; C-174/04 Komisjon vs. Itaalia, ECLI:EU:C:2005:350 punkt 37.

tõlgendada rangelt⁷⁰.

3. Kõik piirangud peavad olema kooskõlas liidu õiguse üldiste põhimõtetega (proportsionaalsus, õiguskindlus ja õiguspärased ootused)

Liikmesriigi kehtestatud riigisisene meede, mis kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse ja mõjutab liidu investorite õigusi, peab olema kooskõlas liidu õiguse üldiste põhimõtetega, mida võidakse liidu õigusaktidega veelgi täpsustada⁷¹.

Esmalt peavad riigisisesed piirangud olema proportsionaalsed, mis tähendab, et piiravad sätted peavad olema sobivad soovitud eesmärgi saavutamiseks ja seejuures peavad need järjekindlalt ja süstemaatiliselt teenima õigustatud avalikku huvi⁷². Need ei tohi minna avaliku huvi eesmärgi saavutamisest kaugemale⁷³. Piirav meede ei ole proportsionaalne, kui on võimalik kasutada alternatiivset meetet, millega võiks silmas peetava avaliku huvi eesmärgi saavutada viisil, mis oleks vähem piirav vaba liikumise suhtes⁷⁴.

Praktikas on keskne roll proportsionaalsuse põhimõttel. Kui tegemist on põhivabadusi piiravate riigisestsete meetmete proportsionaalsusega, siis kontrollib Euroopa Kohus asja väga põhjalikult. Proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvesse võtta kõik faktilised ja õiguslikud asjaolud. Riikide ametiasutused peavad tõendama, et nende õigusaktid on proportsionaalsuse põhimõttega kooskõlas. Seoses sellega peavad liikmesriigi poolt esitamisele tulla võivatele põhjendustele olema lisatud asjakohased tõendid ning piirava meetme sobivuse ja proportsionaalsuse analüüs⁷⁵.

Näide 4 – Kaudne sundvõõrandamine kui ebaproportsionaalne piirang kapitali vabale liikumisele

Liidetud kohtuasjad C-52/16 ja C-113/16 – SEGRO ja Horváth

Üks Ungari äriühing (mille omanikeks olid Saksamaa residentidest füüsilised isikud) ja üks Austria kodanik, omandasid enne 30. aprilli 2014 Ungaris asuva põllumajandusmaa kasutusvaldaja õigused, mis kanti ka kinnisvararegistrisse. 2013. aastal tehtud muudatustega asjaomases Ungari õigusaktis kuulutati kehtetuks kõik põllumaa kasutusvaldajate õigused, kui ei suudetud tõendada, et õigused olid antud sama pere liikmetele. Seejärel kustutati kinnisvararegistrist asjaomaste liidu välismaalaste

⁷⁰ Vt ka liidetud kohtuasjad [C-52/16](#) ja C-113/16 SEGRO ja Horváth, ECLI:EU:C:2018:157, punkt 96.

⁷¹ Vt selle kohta C-17/03 VEMW, ECLI:EU:C:2005:362, punkt 57 ja järgmised. Vrd selles kontekstis ka C-195/12 Industrie du bois, ECLI:EU:C:2013:598.

⁷² C-243/01 Gambelli, ECLI:EU:C:2003:597, punkt 67; C-169/07 Hartlauer, ECLI:EU:C:2009:141, punkt 55 ja selles tsiteeritud kohtupraktika.

⁷³ Liidetud kohtuasjad [C-52/16](#) ja C-113/16 SEGRO ja Horváth, ECLI:EU:C:2018:157, punkt 76.

⁷⁴ C-452/01 Ospelt, ECLI:EU:C:2003:493, punkt 41.

⁷⁵ C-333/14 Scotch Whisky, ECLI:EU:C:2015:845, punkt 53; liidetud kohtuasjad C-52/16 ja C-113/16 SEGRO ja Horváth, ECLI:EU:C:2018:157, punkt 85

õigused.

Euroopa Kohus otsustas, et eespool nimetatud 2013. aasta seadusemuudatused piirasid kapitali vaba liikumist, kuna need jätsid hagejad ilma võimalusest kasutada vara, millesse nad olid kapitali investeerinud, ning olid diskrimineerivad, kuna muudatused olid faktiliselt suunatud vaid välismaalaste vastu. Meetmed ei olnud sobivad, et saavutada õigustatud avaliku huvi eesmäärke (näiteks elujõuliste põllumajandusega tegelevate kogukondade säilitamine), läksid hädavajalikust kaugemale ja neid oleks võinud asendada vähempiiravate meetmetega.

Teiseks on õiguskindlus liidu õiguse üks üldpõhimõtteid, mis on oluline ka investoritele. Sellepärast on vaja, et liidu ja riigisisised eeskirjad oleksid oma mõju poolest selged, täpsed ja prognoositavad, eriti juhtudel, kus need võivad tuua ebasoodsaid tagajärgi üksikisikutele või ettevõtjatele⁷⁶. Kõnealust nõuet tuleb eriti rangelt järgida juhtudel, kus eeskirjadel võivad olla negatiivsed tagajärjed üksikisikutele ja ettevõtjatele⁷⁷ või kus eeskirjadega võivad kaasneda finantstagajärjed asjaomastele isikutele⁷⁸. Kui riigiasutused toimivad liidu õiguse kohaldamisala piires, peavad nad kasutama oma kaalutlusõigust, võttes aluseks objektiivsed, mittediskrimineerivad, piisavalt täpsed ja selged kriteeriumid, mis on eelnevalt teada⁷⁹.

Õiguskindlus hõlmab ka õiguspärase ootuse kaitset⁸⁰. Liidu investorid vaid siiski vaid teatavates olukordades vaidlustada liidu õiguse kohaldamisalasse jäävate olemasolevate eeskirjade muutmise või uute eeskirjade vastuvõtmise oma õiguspärase ootuste kaitsele tuginedes.

Selleks et tugineda oma õiguspärase ootuste kaitsele, peavad ettevõtjad tegutsema heas usus⁸¹ ning mõistlikul ja ettevaatlikul moel⁸². See tähendab, et kui investor teadis või oleks pidanud teadma, et nende nõudmiste lähtekoht, eeskirjad, millele nad oma nõudes toetuvad, asjaomaseid reegleid rakendava riigiasutuse käitumine või menetlus, mida asjaomane riigiasutus järgib, olid vastuolus liidu õigusega, ei saa nad toetuda õiguspärase ootuse põhimõttele⁸³.

⁷⁶ C-318/10 SIAT, ECLI:EU:C:2012:415, punkt 58.

⁷⁷ C-17/03 VEMW, ECLI:EU:C:2005:362, punkt 80; C-347/06 ASM Brescia, ECLI:EU:C:2008:416, punkt 69; C-362/12 Testi hagejad Franked Investment Income Groupi vaidluses, ECLI:EU:C:2013:834, punkt 44.

⁷⁸ C-17/01 Sudholz, ECLI:EU:C:2004:242, punkt 34.

⁷⁹ C-169/07 Hartlauer, ECLI:EU:C:2009:141, punkt 64; C-54/99 Association Église de Scientologie de Paris, ECLI:EU:C:2000:124, punkt 22; C-483/99 Komisjon vs. Prantsusmaa („Elf Aquitaine“), ECLI:EU:C:2002:327, punkt 50.

⁸⁰ C-17/03 VEMW, ECLI:EU:C:2005:362, punktid 73–74.

⁸¹ C-316/88 Krücken, ECLI:EU:C:1988:201, punktid 23–24, C-5/89 Komisjon vs. Saksamaa, ECLI:EU:C:1990:320, punkt 14.

⁸² C-310/04 Hispaania vs. nõukogu, ECLI:EU:C:2006:521, punkt 81.

⁸³ C-24/95 Land Rheinland-Pfalz vs. Alcan Deutschland, ECLI:EU: 1997:163, punktid 25 ja 49; C-169/95 Hispaania vs. komisjon ECLI:EU:C:1997:10, punkt 51.

Ettevõtjatel ei saa olla ootust, et kehtiv õiguskord jääb alaliseks kehtima⁸⁴. Teisalt, kui EL või mõni liikmesriik võtab uue meetme viisil, mis mõjutab negatiivselt investorite huve, peavad nad vajaduse korral tegema uutesse eeskirjadesse kohandusi, mis võtaksid arvesse mõjutatud investorite konkreetset olukorda, välja arvatud juhul, kui ülekaaluka avaliku huvi tõttu ei ole võimalik selliseid kohandusi teha⁸⁵.

Näide 5 – Õiguspäraste ootuste kaitse

C-201/08 – Plantanol GmbH & Co

Saksa maksuseadused nägid ette maksuvabastuse teatavat liiki segatud biokütustele kuni 2009. aasta lõpuni. 18. detsembril 2006. aastal maksuvabastus tühistati, tühistamine pidi jõustuma 1. jaanuaril 2007, st kaks tervet aastat enne tähtaja lõppu.

Euroopa Kohus tuletas meelde õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtete sisu. Kohus rõhutas samas ka seda, et kui mõistlik ja ettevaatlik investor oleks võinud ette näha, et meetme vastuvõtmine tõenäoliselt mõjutab tema huve, ei saa ta sellele põhimõttele toetuda, kui meede vastu võetakse. Euroopa Kohus jõudis järeldusele, et tegemist on faktide hindamisega, millega peab tegelema riigisisene kohus, ent kinnitas, et õiguskindlus ja õiguspäraste ootuste kaitse ei ole asjaolud, mis põhimõtteliselt takistaksid liikmesriigil lõpetada maksuvabastusrežiimi enne tähtaja lõppu.

Põhimõtteliselt peaks liidu investoritel olema vajadus otsida õiguspäraste ootuste kaitsest abi üksnes aeg-ajalt, sest harilikult saavad nad toetuda aluslepingus sätestatud põhivabaduste rakendamisele (sealhulgas proportsionaalsus ja mittediskrimineerimine) ja liidu teisesele õigusele. Liidu õigusnormidel on õiguslik mõju alates jõustumise hetkest⁸⁶. Samuti on nad uuele liikmesriigile viivitamata kohaldatavad ja siduvad alates liitumise kuupäevast, mille tulemuseks on see, et neid kohaldatakse selliste olukordade tulevase mõju suhtes, mis leiavad aset enne selle uue liikmesriigi liitumist Euroopa Liiduga⁸⁷.

4. Kõik riigisisesed piirangud peavad olema kooskõlas põhiõigustega

Piiriülesed investorid võivad liidu õiguse raames toetuda ka põhiõigustele, nagu näiteks ettevõtlusvabadus, õigus omandile ja õigus tõhusale kohtulikule kaitsele, kui nad tegutsevad liidu õiguse kohaldamisalas⁸⁸. Kui liikmesriik (sealhulgas riiklik seadusandja) kasutab

⁸⁴ C-17/03 VEMW, ECLI:EU:C:2005:362, punkt 81; C-201/08 Plantanol, ECLI:EU:C:2009:539, punkt 53.

⁸⁵ C-17/03 VEMW, ECLI:EU:C:2005:362, punkt 81; C-201/08 Plantanol, ECLI:EU:C:2009:539, punkt 49;

⁸⁶ Liidetud kohtuasjad C-10/97 ja C-22/97 IN.CO.GE.'90, ECLI:EU:C:1998:498, punkt 23.

⁸⁷ C-122/96 Saldanha, ECLI:EU:C:1997:458, punkt 14.

⁸⁸ Põhiõiguste harta artiklid 16, 17 ja 47. Põhiõiguste harta artikli 52 lõike 3 kohaselt on hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, samad, mis on neile nimetatud konventsiooniga ette nähtud; see säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.

meedet, mis kaldub kõrvale ühest liidu õiguses garanteeritud põhiõigusest, kuulub see meede liidu õiguse kohaldamisalasse. Seepärast kehtib täiel määral liidu õigusega tagatud kaitse, sealhulgas põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigused⁸⁹.

Ettevõtlusvabadusele võib edukalt toetuda, kui tegemist on tõsiste piirangutega investori lepinguvabadusele⁹⁰. Õigus omandile (st omada, kasutada ja käsutada oma seaduslikult omandatud vara) on olulise tähtsusega igale investeringute kaitse süsteemile. Euroopa õiguse alusel laieneb põhiõigus omandile sõna „omand“ kõige laiemas tähenduses,⁹¹ kattes samuti selle õiguse rahumeelse kasutamise. See sisaldab otseselt ka õigust saada kompensatsiooni omandist ilmajätmise eest, kui seda tehakse üldistes huvides⁹². Sellisel alusel antav kaitse on eriti oluline sundvõõrandamise või samaväärsete meetmete puhul.

Sellised õigused ei ole absoluutsed ja nende kasutamist võidakse piirata, kui piiranguid õigustavad üldise huvi eesmärgid, mida liidu õiguses tunnustatakse, ja need on proportsionaalsed. Piiravate meetmete taotletavate eesmärkide olulisus võib mõne ettevõtja jaoks õigustada isegi olulist laadi negatiivseid tagajärgi. Siiski ei või piirangud põhjustada seatud eesmärgi seisukohast ebaproportsionaalset ja talumatut sekkumist, mis kahjustaks asjaomaste õiguste olemust⁹³.

5. Investorid võivad riikide meetmete vastu abi otsida liidu konkurentsieeskirjadest

ELi ühtsel turul tuleb ettevõtjatele tagada moonutamata konkurents ja võrdsed võimalused. Seepärast ei tohi liikmesriigid anda riigiabi, välja arvatud juhul, kui see on kooskõlas ühtse turu reeglitega⁹⁴. Enamgi veel, liikmesriikidel ei ole lubatud nõuda või soodustada lepingute sõlmimist, otsuste tegemist või kooskõlastatud tegevust, mis on vastuolus ELi toimimise lepingu artikliga 101 või 102, või tugevdada nimetatute mõju või loobuda ise seaduse jõudu omavate eeskirjade kehtestamisest, delegeerides majandusvaldkonda puudutavate otsuste tegemise vastutuse eraettevõtjatele⁹⁵. ELi toimimise lepingu artiklit 102 ja artikli 106 punkti 1 rikutakse ka juhul, kui liikmesriigile omistatav meede tekitab turgu valitseva seisundi kuritarvitamise riski, eriti kui liikmesriik annab selle meetmega eri- või ainuõiguse artikli 106

⁸⁹ C-685/15 Online Games Handels, ECLI:EU:C:2017:452, punkt 56.

⁹⁰ C-426/11 Alemo-Herron a.O. ECLI:EU:C:2013:521, punkt 35.

⁹¹ Euroopa Inimõiguste Kohus on mitme juhtumi korral otsustanud, et õigused, mis on sarnased omandile, on kaetud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll 1 artikliga 1 põhjusel, et mõistel „omand“ on autonoomne tähendus, mis ei piirdu üksnes füüsiliste kaupade omamisega; seepärast võib ka teatavaid muid õigusi ja huve, mis kujutavad endast vara, vaadelda kõnealuse sätte kohaldamisel kui „omandiõigusi“ ja seega kui „omandit“ (vt näiteks kohtuotsuseid Handyside vs. Ühendkuningriik, 7. detsembri 1976. aasta kohtuotsus; James vs. Ühendkuningriik rendilepingu kohta, 21. veebruar 1986; Wittek vs. Saksamaa maatüki võõrandatava kasutusvalduse asjus, 12. detsember 2002; Bruncrona vs. Soome rendi kohta, 16. veebruar 2005).

⁹² Liidetud kohtuasjad C-78/16 ja C-79/16 Pesce a.O., ECLI:EU:C:2016:428, punkt 86.

⁹³ C-44/79 Hauer, ECLI:EU:C:1979:290, punkt 15 ja järgmised; C-5/88, Wachauf, ECLI:EU:C:1989:321, punkt 18.

⁹⁴ Vt eriti ELi toimimise lepingu artikleid 107 kuni 109.

⁹⁵ C-198/01 CIF, ECLI:EU:C:2003:430, punkt 46.

lõike 1 EÜ tähenduses⁹⁶.

IV. Investorite õiguste jõustamine liidu õiguse alusel

Kui rahvusvaheline investeerimisõigus (nt kahepoolsed investeerimislepingud) keskendub peamiselt investoritele kompensatsiooni pakkumisele pärast seda, kui rikkumine on aset leidnud, siis liidu õigus võimaldab piiriüleseid investoreid kaitsta mitmel viisil ja eri tasanditel. Piiriülesed investorid on liidus kaitstud mitmete mehhanismide abil, mille eesmärgiks on ära hoida või lahendada nende õiguste rikkumine seadusandja, riigiasutuste või kohtsüsteemi poolt. Üheks paljudest võimalikest lahendustest on nende liidu õigusest tulenevate õiguste täitmise kohtulik tagamine. Juhul kui leitakse, et täitmise kohtulik tagamine on kõige sobivam tee või kui muud võimalused on ammendatud, võib isik toetuda liidu õiguse täieõiguslikule ja täielikule õiguskaitsevahendite süsteemile.

1. Rikkumiste ärahoidmise mehhanismid ja kohtuvälised lahendused

Eelnev kontroll riiklike meetmete suhtes, mis võiksid rikkuda üksikisiku liidu õiguse kohaseid õigusi

Üksikisiku liidu õiguse kohaste õiguste rikkumise ärahoidmine on eriti väärtuslik investorite jaoks, kellel on vaja oma majanduslikke otsuseid planeerida ja teostada prognoositavas ja stabiilses õiguskeskkonnas.

Selleks et tagada ühtsel turul ettevõtjatele võrdsed võimalused, on ELi toimimise lepingu artikliga 108 loodud eelneva teatamise süsteem, mis võimaldab Euroopa Komisjonil tagada riigiabi meetmete (sealhulgas riigisiseste õigusaktide) vastavuse ühisturu reeglitega, enne nende jõustumist.

Seoses vaba liikumist puudutavate liidu eeskirjadega on seadusandja kehtestanud liikmesriikidele kohustuse anda teatavatest õiguslikest või haldusmeetmetest teada enne nende vastuvõtmist ja esitada need kontrollimiseks Euroopa Komisjonile ja, olenevalt asjaoludest, teistele liikmesriikidele. Kui mõnel juhul on komisjonil õigus anda asjaomasele liikmesriigile vaid soovitus,⁹⁷ siis teistel juhtudel on seadusandja volitanud komisjoni tegema ELi toimimise

⁹⁶ C-49/07 MOTOE, ECLI:EU:C:2008:376, punkt 50; C-553/12 P, C-553/12 P Komisjon vs. Kreeka („DEI“), punktid 41–43.

⁹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. septembri 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/1535, millega nähakse ette tehnilistest eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord (ELT L 241, 17.9.2015, lk 1). Liikmesriikide kohustus teavitada komisjoni teatavatest tehnilistest normidest enne nende vastuvõtmist on mõeldud selleks, et ennetava kontrolli abil kaitsta kaupade ja teenuste vaba liikumist, mis on üks liidu alustalasid, ja et selline kontroll oleks tõhus, tuleb kõikidest kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate tehniliste normide kavanditest teatada ning kui välja arvata kiireloomulisusest tingitud erandjuhtumid, tuleb nende vastuvõtmine või jõustamine direktiivis sätestatud ajavahemikel peatada (vt kaupade vaba liikumise kohta C-443/98 Unilever, ECLI:EU:C:2000:496, punkt 40 ja järgmised). Vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu

lepingu artikli 288 alusel otsuseid, mis on asjaomasele liikmesriigile siduvad⁹⁸. Komisjoni selline otsustusõigus erineb ja on eraldiseisev Euroopa Kohtu volitustest otsustada liikmesriikide rikkumiste üle⁹⁹. Näiteks teenuste direktiiviga¹⁰⁰ on komisjonile antud õigus otsustada teatavate uute riigisiseste tõkete põhjendatuse ja proportsionaalsuse üle, mida liidu seadusandja peab teatavate teenuste osas ühtse turu toimimise seisukohast eriti kahjustavateks. Et teatamiskord praktikas tõhusaks muuta, tegi komisjon hiljuti ettepaneku „teatamisdirektiivi“ vastuvõtmiseks¹⁰¹.

Näide 6 – Meede, millega kohustatakse viima teatavad lennud Linate lennujaamast üle Malpensa lennujaama

Kohtuasi C-361/98 – Itaalia vs. komisjon („Malpensa“)

Määruse 2408/92 eesmärk on tagada teenuste vaba pakkumine lennundussektoris. Juulis 1996 ja oktoobris 1997 võttis Itaalia vastu kaks dekreeti, mille alusel viiakse kogu lennuliiklus Milano keskuse lähedal asuvast Linate lennujaamast üle kaugematesse lennujaamadesse, mis tegelikult puudutas, tänu ühele erandile, vaid Milano-Rooma lennuliini.

Peale rahvusvaheliste lennuettevõtjate kaebusi tegi komisjon 16. septembril 1998. aastal otsuse, millega keelas ära vaidlusalused Itaalia meetmed. Otsus võeti vastu määruse 2408/92 artikli 8 alusel, milles volitatakse komisjoni võtma vastu otsuseid riigisiseste meetmete kohta, millega reguleeritakse lennutranspordi sektoris liikluse jaotamist teenuseosutajate kahjuks. Komisjon leidis oma otsuses, et vaidlusalune Itaalia meede oli kaudselt diskrimineeriv ja ebaproportsionaalne. Itaalia vaidlustas selle meetme Euroopa Kohtus, esitades mitmeid vastuväiteid nii komisjoni volituste kui ka antud hinnangu kohta.

Euroopa Kohus lükkas oma otsusega Itaalia esitatud vaide tagasi. Kohus leidis, et komisjonil oli täielik õigus esmalt uurida, kas vaidlusaluste dekreetidega jõustatud riigisisised meetmed kehtestavad piiranguid, mida kohaldatakse näival vahet tegemata, ja teiseks, kas asjaomaste piirangutega saavutatakse eesmärk, milleks neid kavandati, ilma et selleks mindaks kaugemale, kui on eesmärgi saavutamiseks vajalik. Kohus kontrollis ka komisjoni otsuses antud hinnangut

määrus, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/67/EÜ.

⁹⁸ Vt näiteks nõukogu 15. oktoobri 1996. aasta direktiivi 96/67/EÜ (juurdepääsu kohta maapealse käitluse turule ühenduse lennujaamades) artikkel 9 (ELT L 272, 25.10.1996, lk 36). Selle direktiivi alusel on komisjon teinud otsuse vähemalt kümne konkreetse juhtumi kohta ning on mõnel juhul teinud ka negatiivse otsuse kavandatava piirava meetme kohta. Vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. märtsi 2010. aasta direktiivi 2010/13/EL audiovisuaalmeedia teenuste osutamist käsitlevate liikmesriikide teatavate õigus- ja haldusnormide koordineerimise kohta (audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv) artikli 3 lõige 2 (ELT L 95, 15.4.2010, lk 1).

⁹⁹ Liidetud kohtuasjad C-15/76 ja C-16/76 Prantsusmaa vs. komisjon, ECLI:EU:C:1979:29, punktid 26–28; C-325/94 P An Taise, ECLI:EU:C:1996:293, punkt 25.

¹⁰⁰ Vt teenuste direktiivi artikli 15 lõige 7.

¹⁰¹ Vt ettepanek siseturul pakutavaid teenuseid käsitleva direktiivi jõustamise kohta, millega kehtestatakse teenustega seotud autoriseerimisskeemidest ja nõuetest teatamise kord (COM(2016) 821 final).

õigustatuse ja proportsionaalsuse kohta ja leidis, et mitte ükski paljudest Itaalia vastuväidetest ei olnud hästi põhjendatud.

Eeskirjade kohaldamine ametiasutuste poolt kooskõlas liidu õigusega

Liikmesriikide ametiasutused on tavaliselt esmased ja kõige tavapärasemad kohad, kuhu investorid liikmesriigis pöörduvad investeerimist alustades või oma äritegevuse käigus. Riiklikud haldusasutused peavad liidu õigust tõhusalt kohaldama, tõlgendama riigisisest õigust kooskõlas liidu õigusega, jätma kõrvale riigi eeskirjad, mis on vastuolus liidu õigusega, ning heastama liidu õiguse rikkumise tagajärjed (nt ebaõigete tasude tagasimaksmine). Sellised põhimõtted, mis tulenevad liikmesriigi lojaalse koostöö kohustusest ELi lepingu artikli 4 lõike 3 ja liidu õiguse ülimuslikkusest,¹⁰² võimaldavad õigesti ja tõhusalt rakendada liidu õigusest tulenevaid õigusi, ilma et oleks vaja kohtu poole abi saamiseks pöörduda. Neid tuleb järgida isegi siis, kui riigisisised menetluseeskirjad neid otsesõnu ette ei näe¹⁰³.

Näide 7 – Riigisiseste eeskirjade rakendamata jätmine ametiasutuse poolt

Kohtuasi C-476/10 – Pepic

Kahele Liechtensteini kodanikule keelduti andmast Austria õiguse alusel välismaalastelt nõutavat luba teise elukoha ostmiseks.

Kohus tõlgendas kõnealust juhtumit EMÜ lepingu artikli 40 kapitali vaba liikumise sätete alusel, millel ta leidis olevat sama õigusliku ulatuse kui ELi toimimise lepingu artiklil 63. Kohus leidis esmalt, et loa nõudmine kujutas endast diskrimineerimist kodakondsuse alusel. Seejärel märkis kohus, et riiklikud ametiasutused peavad austama liidu õiguse ülimuslikkust ja seepärast ignoreerima sellist diskrimineerivat riigisisest õigusakti.

Igal isikul on õigus saada ära kuulatud, kui liikmesriigi ametiasutused võtavad liidu õiguse kohaldamisalas kasutusele eraldi meetmeid, mis võivad asjaomasele isikule mõju avaldada.¹⁰⁴ Riiklikud ametiasutused peavad eeskirju rakendama erapooletult, võttes arvesse kogu asjakohast teavet ja ilma diskrimineerimiseta¹⁰⁵ ning peavad oma otsuseid nõuetekohaselt

¹⁰² Vt ka C-103/88 Costanzo, ECLI:EU:C:1989:256, punkt 32; C-224/97 Ciola, ECLI:EU:C:1999:212, punkt 30; C-341/08 Petersen, ECLI:EU:C:2010:4, punkt 80.

¹⁰³ Vt selle kohta C-349/07 Sopropé, ECLI:EU:C:2008:746, punkt 38.

¹⁰⁴ C-349/07 Sopropé, ECLI:EU:C:2008:746, punkt 36.

¹⁰⁵ C-55/94 Gebhard, ECLI:EU:C:1995:411, punkt 37; C-269/90 Technische Universität München, ECLI:EU:C:1991:438, punkt 14.

põhjendama¹⁰⁶. Kui liikmeriik on liidu õiguse kohaseid eeskirju rikkudes nõudnud tasu maksmist, on ta põhimõtteliselt kohustatud asjaomased summad koos intressidega tagasi maksuma¹⁰⁷.

Tunnistades kiirete kohtuväliste lahenduste vajadust liidu õiguse piiriülese rakendamise probleemide korral, löid komisjon ja liikmesriigid 2002. aastal SOLVITi. SOLVITi eesmärk on pakkuda ELi/EMÜ kodanikele ja ettevõtjatele pragmaatilisi lahendusi, juhul kui neil esineb raskusi riigiasutustega oma ELi õiguste järgimise suhtes. Oma teatises *SOLVITi tõhustamise tegevuskava: Tuues ühtsest turust tuleneva kasu kodanike ja ettevõtjateni*,¹⁰⁸ on komisjon võtnud endale kohustuse astuda koos liikmesriikidega täiendavaid samme, et tugevdada SOLVITi strateegilist rolli ja panna seeläbi ühtne turg praktikas kodanike ja ettevõtete heaks paremini tööle.

2. Tõhus investorite õiguste kaitse liidu õiguse alusel

Terviklik õiguskaitsevahendite süsteem liidu ja liikmesriikide tasandil.

Euroopa Liidu lepingu artikli 19 lõikes 1 on sätestatud, et liikmesriigid näevad ette tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades¹⁰⁹. Vahetult kohaldatava põhiõiguste harta artikli 47 alusel on igaühel õigus tõhusale õiguskaitsele ja õiglasele kohtupidamisele¹¹⁰. Liidu liikmesriikide riigisiseseid õigussüsteeme on sõltumatud, kvaliteetselt toimivad ja tõhusad, nagu selgub Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu ulatuslikust kohtupraktikast¹¹¹.

Riiklikes kohtutes on üksikisikute käsutuses hulgaliselt õiguskaitsevahendeid

Liikmesriikide kohtutes on üksikisikutele kättesaadavad mitmed õiguskaitsevahendid, mis on eelkõige järgmised:

- ajutised meetmed (ajutine vabastus),¹¹²
- kohustus tõlgendada liikmesriigi õigust viisil, mis on kooskõlas liidu õigusega,¹¹³
- kohtuniku kohustus loobuda omal algatusel mis tahes (ka põhiseadusliku

¹⁰⁶ C-19/92 Dieter Kraus, ECLI:EU:C:1993:125, punkt 40; C-34/17 Donnellan, ECLI:EU:C:2018:282, punkt 55.

¹⁰⁷ Liidetud kohtuasjad C-10/97 kuni C-22/97 IN.CO.GE.'90, ECLI:EU:C:1998:498, punkt 24; C-591/10 Littlewoods Retail a.O., ECLI:EU:C:2012:478, punktid 25–26; C-69/14 Dragoș, ECLI:EU:C:2015:662, punkt 24 ja selles viidatud kohtupraktika

¹⁰⁸ http://ec.europa.eu/solvit/_docs/2017/com-2017-255_en.pdf

¹⁰⁹ C-64/16 Associação Sindical dos Juizes Portugueses, ECLI:EU:C:2018:117, punkt 29.

¹¹⁰ C-414/16 Vera Egenberger, ECLI:EU:C:2018:257, punkt 78.

¹¹¹ Vt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklid 6 ja 13. Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktika on põhiõiguste tõlgendamise juures asjakohane, sest põhiõiguste harta artikli 52 lõikes 3 on märgitud, et kui hartas sätestatud õigused vastavad inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õigustele, siis on nende tähendus ja ulatus sama, välja arvatud juhul, kui EL tagab suurema kaitse.

¹¹² C-213/89 Factortame, ECLI:EU:C:1990:257; Liidetud kohtuasjad C-143/88 ja C-92/89 Zuckerfabrik, Süderdithmarschen ECLI:EU:C:1991:65.

¹¹³ C-106/89 Marleasing ECLI:EU:C:1990:395; C-91/92 Faccini Dori, ECLI:EU:C:1994:292.

iseloomuga) õigusaktist, mis on vastuolus liidu õigusega,¹¹⁴

- liidu õiguse rikkumise tagajärgede kõrvaldamine,¹¹⁵
- kahjutasu määramine liidu õiguse rikkumise eest (sealhulgas kohtu õigusvastane käitumine)¹¹⁶.

Kõnealuste õiguskaitsevahendite otsene alus on liidu õigus. Seepärast, kui tingimused on täidetud, peavad liikmesriikide kohtud need tagama, olenemata sellest, kas need on riigisiseses õiguses sätestatud või mitte. Samal ajal saab riigisiseseid otsuseid jõustada kõigi riigisiseses õiguses ettenähtud vahenditega.

Näide 8 – ELi õigusest tulenevad õiguskaitsevahendid, vaatamata riigi konstitutsioonilisele õigusele

Kohtuasi C-213/89 – Factortame ja liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93, Brasserie du Pêcheur ja Factortame

Mitmed äriühingud, kalalaevade omanikud ja käitajad jäid ilma oma kalapüügiõigustest pärast seda, kui Suurbritannia ametiasutused kehtestasid uued, diskrimineerivad eeskirjad. Äriühingud taotlesid kohtulikku kontrolli ja ajutist vabastust. Ülemkoda tunnistas, et taotlejad kannaksid korvamatut kahju, kui neile ei antaks ajutist vabastust, mida nad taotlevad, ja nad osutuksid edukaks põhikohtuasjas. Riigisisese õiguse kohaselt ei olnud Inglise kohtutel õigust sellise juhtumi puhul ajutist vabastust anda. Täpsemalt oli sellise vabastuse andmine vana tavaõiguse kohaselt välistatud, ajutist ettekirjutust ei saanud krooni vastu anda, see tähendab valitsuse vastu, seoses eeldusega, et Parlamendi akt on liidu õigusega kooskõlas kuni selle ajani, kuni on otsustatud, et see kooskõla kehtib. Ülemkoda saatis asja edasi kohtule. Viimane vastas, et liikmesriigi kohus, kes tema ees lahendamisel olevas asjas, mis puudutab liidu õigust, leiab, et ainuke takistus ajutise vabastuse andmiseks on üks riigisisene eeskiri, peab seda eeskirja mitte rakendama.

Järgmises arvamuses, samade investorite kohta, leidis üks teine Suurbritannia kohus, et põhimõte, mille kohaselt on liikmesriigid kohustatud heastama isikutele põhjustatud kahjud liidu õiguse rikkumise eest, mille põhjustaja on liikmesriik, on kohaldatav, kui riigi seadusandja on vastutav küsimuse all oleva rikkumise eest. Lisaks ei saa kaotuse või kahju heastamist teha sõltuvaks riigiorhani, kes on rikkumise eest vastutav, süüst (tahtlik või hooletusest tingitud), mis läheb kaugemale piisavalt tõsisest liidu õiguse rikkumisest.

Liidu õigusest tulenevalt on liikmesriikidel kohustus kehtestada tõhusad menetlused, mis oleks abiks kodanikele ja ettevõtjatele, sealhulgas investoritele, kahjude sissenõudmisel nende liidu õigusest tulenevate õiguste rikkumise eest liikmesriikide poolt. Komisjon tunnistas, et piiriülesed investorid võivad kokku puutuda raskustega riigilt vastutuse võtmise nõudmisel,

¹¹⁴ Liidetud kohtuasjad C-188/10 ja 189/10 Melki ja Abdeli, ECLI:EU:C:2010:363, punktid 43–44. Kõnealune kohustus laieneb ka vastuolus oleva kohtupraktika kõrvalejätmisele: vt C-689/13 Puligienica, ECLI:EU:C:2016:199, punkt 38.

¹¹⁵ C- 503/04 Komisjon vs. Saksamaa, ECLI:EU:C:2007/432, punktid 33 ja järgmised; C-276/07 Delay, ECLI:EU:C:2008:282, punkt 23. Vt allpool ka ebaseaduslikult võetud tasude tagasimaksmise kohta.

¹¹⁶ Vt ka liidetud kohtuasjad C-6/90 ja C-9/90 Francovich, ECLI:EU:C:1991:428; C-224/01 Köbler, ECLI:EU:C:2003:513.

kuna riiklikud menetlusõiguse tavad on erinevad. Kohtupraktika siiski mitte ainult ei kehtesta asjaomase vastutuse põhimõtet, vaid ka mitmed miinimumnõuded riigi lepinguväliseks vastutuseks liidu õiguse rikkumise eest¹¹⁷.

Euroopa Liidu nõuded ja toetus liikmesriikide kohtutele seoses sõltumatuse, kvaliteedi ja tõhususega.

Riiklike kohtute sõltumatus on liikmesriikide põhiseaduslike tavade ja liidu õiguse üldine põhimõte¹¹⁸, mida peetakse oluliseks tagamaks tõhusat kohtulikku kaitset¹¹⁹. Sõltumatuse ja erapooletuse tagamiseks on vajalikud eeskirjad kohtu koosseisu ja liikmete määramise, teenistusaja pikkuse ja erapooletuks jäämise põhjuste, tagasilükkamise ja töölt vabastamise kohta. See on vajalik selleks, et kõrvaldada üksikisikute mis tahes mõistlikud kahtlused kohtu läbipaistmatuse kohta ja selle erapooletuses lahendamisel olevate kohtuasjade suhtes¹²⁰.

Nagu teatavaks tehtud teatistes *ELi õigus: parema kohaldamisega paremad tulemused*¹²¹, komisjon julgustab ja abistab liikmesriike, et need suurendaksid oma suutlikkust tagada liidu õiguse täitmine ja pakkuda vahendeid, mis tagaksid, et liidu õiguse lõppkasutajad (olgu need siis eraisikud või ettevõtjad) saavad täielikult oma õigusi kasutada.

Komisjon julgustab ajakohastama riikides õigusnormide täitmise tagamise eest vastutavaid asutusi Euroopa poolaasta kaudu ja vajaduse korral ka konkreetsete õigusaktidega. Komisjon on teinud koos liikmesriikidega tööd, et edasi täiustada kohtusüsteemide efektiivsust, sealhulgas nende sõltumatust, kvaliteeti ja tõhusust. Kohtusüsteemide tõhususe parandamine on Euroopa poolaasta prioriteet ja nõukogu võtab regulaarselt vastu riigipõhiseid soovitusi riiklike kohtusüsteemide parandamise kohta komisjoni ettepanekute alusel.

EL toetab rahaliselt teatud justiitsreforme Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kaudu. Aastatel 2007–2023 kulutavad 16 liikmesriiki rohkem kui 900 miljonit eurot oma kohtusüsteemide kvaliteedi ja tõhususe suurendamiseks¹²². Näiteks on ELi fondid toetanud uute juhtumikorralduse süsteemide ja kasutajasõbralike e-teenuste juurutamist kohtutes.

Riiklikud menetlused peavad tagama liidu õigusest tulenevate üksikisiku õiguste tõhusa jõustamise

¹¹⁷ Põhimõtteliselt ei erine liikmesriigi vastutuse tingimused kahju eest, mille ta põhjustas üksikisikule liidu õiguse rikkumise eest, tingimustest, mis kehtivad Euroopa Liidu ja tema institutsioonide vastutuse kohta sarnase kahju põhjustamise eest kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 340 lõikega 2. Liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93 Brasserie du Pêcheur ja Factortame, ECLI:EU:C:1996:79 punktid 40 kuni 42.

¹¹⁸ Põhiõiguste harta artikkel 47 lõige 2 ja ELi lepingu artikkel 19.

¹¹⁹ C-64/16 Associação Sindical dos Juizes Portugueses, ECLI:EU:C:2018:117, punkt 41.

¹²⁰ C-506/04 Wilson, ECLI:EU:C:2006:587, punktid 50–53.

¹²¹ Teatis – *ELi õigus: Parema kohaldamisega paremad tulemused* (2017/C18/02) kättesaadav aadressil https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2017.018.01.0010.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2017%3A018%3ATO_C

¹²² The 2018 EU Justice Scoreboard (2018. aasta ELi kohtuprotsesside tulemustabel), kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/justice_scoreboard_2018_en.pdf, joonised 2 ja 3.

Kui välja arvata määrus 1215/2012¹²³, millega püütakse hõlbustada juurdepääsu õiguskaitsele, pakkudes selleks välja reeglid ELi kohtute kohtualluvuse kohta piiriülestes kohtuasjades ning kiire ja lihtsa kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades,¹²⁴ jätab liidu õigus tavaliselt menetluseeskirjad riigisisese õiguse määrata¹²⁵. Siiski on erandeid, näiteks õiguskaitsevahendite direktiivid, mis ühtlustavad täitmise ja õiguskaitsega seotud menetlusküsimusi riigihangete valdkonnas¹²⁶.

Seal, kus liidu õigus menetlusi ei ühtlusta, kehtestab ta igal juhul neile miinimumnõuded. Näiteks ei tohi menetlused liidu õiguse jõustamiseks olla vähem soodsad kui need, mida kohaldatakse riigisisestes olukordades (*samaväärsuse põhimõte*) ja praktikas ei tohi need nende õiguste kasutamist võimatuks või äärmiselt raskeks muuta (*tõhususe põhimõte*)¹²⁷. Menetluse maksumus ei tohi olla liiga kallis ja, juhul kui selline abi on vajalik tagamaks tõhusat juurdepääsu õiguskaitsele, tuleb õigusabi kättesaadavaks teha ka nendele, kel endal puuduvad piisavad ressursid, sealhulgas, õigustatud juhtudel, ka juriidilistele isikutele.¹²⁸ Üksikisikul on õigus oma kohtuasi lahendatud ja jõustatud saada mõistliku aja jooksul¹²⁹.

Näide 9 – Aegumistähtaegade riigisiseste normide rakendamata jätmine, pidades silmas riigisiseste ametiasutuste eksitavat käitumist

Kohtuasi C-327/00 – Santex

Itaalia äriühingul takistati pakkumises osalemast, kuna ta ei vastanud ühele hanketeates sisalduvale pakkumise tingimusele. Pärast hanketeate avaldamist oli avaliku sektori hankija taotlejale vihjanud, et võttes arvesse vastuväiteid, nagu oleks see tingimus vastuolus ELi õigusega, tõlgendab ta seda nii, et neil on lubatud osaleda; hiljem võttis ta siiski vastupidise seisukoha ja otsustas nende pakkumise kõrvale jätta. Selleks ajaks, kui juhtum kohtusse anti, olid riigisisessed tähtajad hanketeadete vaidlustamiseks möödunud.

Kohus leidis, et üldiselt oli riigisisese õiguse alusel määratud tähtaeg mõistlik, ja tagas seega põhimõtteliselt hankes osalejatele õiguskindluse. Samas leidis kohus, et iga juhtumi puhul tuleb

¹²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32).

¹²⁴ Määrus 1215/2012 on kohaldatav üksnes vaidluste puhul tsiviil- ja kaubandusajades. Seepärast ei rakendata seda vaidlustes, kuhu on kaasatud avalikku võimu teostav osapool (nt riigi ametiasutus). Tsiviil- ja kaubandusajade valdkonnas on samuti mitmeid määruseid, millega kehtestatakse konkreetsed Euroopa menetlused, mida investorid saavad kasutada, näiteks määrus (18796/2006), millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus, või määrus (655/2014), millega luuakse pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus.

¹²⁵ C-362/12, Testi hagejad Franked Investment Income Groupi vaidluses, ECLI:EU:C:2013:834, punkt 31.

¹²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2007. aasta direktiiv 2007/66/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 89/665/EMÜ ja 92/13/EMÜ riigihankelepingute sõlmimise läbivaatamise korra tõhustamise osas (ELT L 335, 20.12.2007, lk 31).

¹²⁷ C-169/14 Sánchez Morcillo, ECLI:EU:C:2014:2099, punkt 31.

¹²⁸ C-279/09 DEB, ECLI:EU:C:2010:811, punkt 59.

¹²⁹ C-612/15 Kolev, ECLI:EU:C:2018:392, punktid 70–72.

asjaolusid arvesse võtta, otsustamaks, ega liidu õiguse sätete tõhusust ei ole ohtu seatud. Käesoleval juhul leidis kohus, et avaliku sektori hankija käitumine oli põhjustanud ebakindla olukorra, mis lahenes alles pakkumise kõrvalejätmise üle tehtud otsuse etapis. Ametiasutus oli sel viisil teinud kahjustatud pakkujale äärmiselt raskeks talle liidu õigusest tulenevate õiguste kasutamise. Kohus tegi järelduse, et kõnealuse juhtumi konkreetsel asjaoludel peaks riiklik kohus tõlgendama riigisiseseid õigusnorme aegumistähtaegade kohta kooskõlas ELi tõhususe põhimõttega, või kui selline tõlgendus ei ole võimalik, siis neid mitte kohaldama, et hageja saaks esitada kaebuse pakkumustingimuse mittevastavuse kohta kohaldatavale liidu õigusele.

Pöördumine Euroopa Liidu Kohtusse

Liikmesriikide kohtud tegutsevad kui „ELi kohtud“ ja neil on kohustus loobuda omal algatusel rakendamast riigisiseseid sätteid, mis on vastuolus liidu õiguse vahetult kohaldatavate sätetega. Kui ELi õiguste jõustamine sõltub liikmesriigi kohtu arvates liidu õiguse tõlgendamisest, võib asjaomane kohus taotleda Euroopa Kohtult eelotsust. Kui kohtus või vahekohtus tõstatatakse selline küsimus, mille lahendamiseks riigisiseses õiguses ei leidu õiguskaitsevahendit, peab see kohus või vahekohus suunama asja Euroopa Kohtule lahendamiseks¹³⁰. Esialgsed küsimused võivad puudutada ka ELi õigusnormide kehtivust: kui need küsimused on asjakohased, peab liikmesriigi kohus või vahekohus suunama asja Euroopa Kohtusse, kellel on ainupädevus kontrollida liidu õigusaktide kehtivust¹³¹. Selleks et kvalifitseeruda „liikmesriigi kohtuks või vahekohtuks“ ELi toimimise lepingu artikli 267 alusel ja seega omada õigust Euroopa Kohtusse suunamiseks, peab organ vastama mitmetele kriteeriumidele¹³². Eraõiguslikud vahekohtunikud ja ELi-siseste kahepoolsete investimislepingute raames asutatud vahekohtud ei vasta nendele kriteeriumitele ja neid ei loeta „kohtuks või vahekohtuks“ ELi toimimise lepingu artikli 267 tähenduses¹³³.

Euroopa Kohtu eelotsuses antud tõlgendus on liikmesriigi kohtule põhimenetluses otsuse tegemisel arvesse võtmiseks kohustuslik¹³⁴. Kõik riigi ametiasutused on kohustatud võtma kõik meetmed, olgu need kas üldised või konkreetsed, selleks et saavutada vastavus eelotsusega nii kiiresti kui võimalik¹³⁵. Liikmesriigi kohtunik ei pea taotlema või ootama, et liidu õigusega vastuolus olevad sätted eelnevalt kas seadusandlike või muude põhiseaduslike

¹³⁰ ELi toimimise lepingu artikkel 267.

¹³¹ C-314/85 Foto-Frost, ECLI:EU:C:1987:452.

¹³² Sel eesmärgil võtab kohus arvesse mitmeid tegureid, näiteks kas organ on asutatud seaduslikult, kas see on alaliselt tegutsev, kas selle kohtualluvus on kohustuslik, kas selle menetlused toimuvad mõlema poole kohalolekul, kas see rakendab õigusnorme ja kas see on sõltumatu (C-54/96 Dorsch Consult, ECLI:EU:C:1997:413, punkt 23).

¹³³ Vt vastavalt C-102/81 Nordsee, ECLI:EU:C:1982:107, punktid 10 kuni 13 ja C-284/16 Achmea, ECLI:EU:C:2018:158, punkt 43 ja järgmised.

¹³⁴ C-689/13 Puligienica, ECLI:EU:C:2016:199, punkt 38.

¹³⁵ Liidetud kohtuasjad C-231/06 kuni C-233/06 Jonkman, ECLI:EU:C:2007:373, punkt 38.

vahenditega tühistatakse¹³⁶.

ELi lepingu artikli 19 kohaselt on liidu õiguse järgimise tagamine Euroopa Kohtu pädevuses, kellel on seega keskne roll piiriülestele investoritele õigusi andvate liidu õigusnormide tõhususe ja ühtsuse tagamisel.

3. Komisjoni roll aluslepingute täitmise järelevalvajana

Euroopa Liidu lepingu artikli 17 lõigu 1 kohaselt on komisjonile usaldatud vastutus liidu õiguse tõhusa kohaldamise, rakendamise ja jõustamise eest. Selles rollis on komisjonil pädevus kontrollida liikmesriikide võetavaid meetmeid ja astuda samme tagamaks kooskõla investoreid kaitsvate liidu kaitsemeetmetega. Rikkumismenetluse peamine eesmärk on üldistest huvidest lähtuvalt tagada, et liikmesriikide tegevus või tegevusetus viidaks kooskõlla liidu õigusega (nt muutes riigisisest õigust). Üksikute investorite hagid, milles taotletakse riigisiseste meetmete tühistamist või nõutakse rahalist kompensatsiooni kõnealuste meetmete põhjustatud kahju eest, on liikmesriikide kohtute pädevuses.

Liikmesriigid on kohustatud võtma kõik vajalikud meetmed järgimaks Euroopa Kohtu otsust, milles tehti kindlaks rikkumine. Kui seda ei tehta, on komisjonil volitused taotleda Euroopa Kohtult rahalise karistuse määramist nõudeid mittetäitvale liikmesriigile¹³⁷.

Komisjon reageerib jõuliselt rikkumistele, mis takistavad liidu oluliste poliitikaeesmärkide rakendamist või mille puhul on risk, et nad ohustavad nelja põhivabadust¹³⁸, mis on investoritele tähtsad. Komisjon pöörab kõrgendatud tähelepanu rikkumistele, mille puhul ilmnevad süsteemsed nõrkused, eriti sellistele, mis mõjutavad liikmesriikide õigussüsteemide suutlikkust panustada liidu õiguse tõhusasse rakendamisse. Tuleb märkida, et paljud rikkumisjuhtumid lahendatakse enne nende suunamist Euroopa Kohtusse, sest asjaomased liikmesriigid muudavad asjaomaseid õigusakte või tühistavad need või võtavad positiivseid meetmeid rikkumise heastamiseks.

V. Kokkuvõte

Investeeringute võimaldamine, toetamine ja kaitsmine on liidu üks peamisi prioriteete ühtsel turul. Liidu õigus, mida tõlgendab Euroopa Kohus, tagab tasakaalu investeeringute kaitse ja muude, kodanike heaolu teenistuses olevate õigustatud avaliku huvi eesmärkide vahel.

¹³⁶ C-689/13 Puligienica, ECLI:EU:C:2016:199, punkt 40.

¹³⁷ ELi toimimise lepingu artikli 260 lõige 2:

¹³⁸ Teatis – *ELi õigus: Parema kohaldamisega paremad tulemused* (2017/C18/02) kättesaadav aadressil https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2017.018.01.0010.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2017%3A018%3ATOC

Erinevate avalike huvide tasakaalustamine peaks aset leidma ka siis, kui liikmesriigid tegutsevad riigisisel tasandil liidu õiguse kohaldamisalas.

Liidu õigus ei lahenda kõiki probleeme, millega investorid võivad oma tegevuses kokku puutuda. Ühtsel turul on liidu investorite huvid siiski kaitstud liidu õigusega, mis võimaldab tegeleda majandustegevusega ja seda arendada kõikides liikmesriikides. Investorid saavad oma õigusi kasutada riigiasutustes ja kohtutes, kooskõlas riigisiseste menetluseeskirjadega, mis peavad tagama asjaomaste õiguste tõhusa kaitse.

Liidu investorid ei saa toetuda ELi-sisestele kahepoolsetele investeerimislepingutele, mis on vastuolus liidu õigusega ja mis ei ole ühtsel enam turul vajalikud. Nad ei saa liidusiseseid asju puudutavates vaidlustes pöörduda kõnealuste ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute ega energiaharta lepingu alusel moodustatud vahekohtute poole. ELi õigussüsteem pakub piiriülesele investorile ühtsel turul piisavat ja tõhusat kaitset, samal ajal tagades, et muid õigustatud huve võetakse samuti nõuetekohaselt arvesse. Kui investorid kasutavad üht oma põhivabadustest, nagu asutamisvabadus või kapitali vaba liikumine, tegutsevad nad liidu õiguse kohaldamisalas ja on seepärast ka kaitstud kõnealuse õiguse alusel.

Liikmesriikidel on kohustus ja volitused tagada liidu õiguse täitmine üldiselt ja sealhulgas ka investorite õiguste täitmine. Komisjon püüab tugevdada liidu õiguskaitsesüsteemi tulemuslikkust, toetades seejuures mitmete tegevustega haldussuutlikkuse parendamist või õigussüsteemide tugevdamist, ning võidelda liidu õiguse rikkumistega liikmesriikide ametiasutustes.